

Preporuke i savjeti
za uspostavljanje
Bolonjskog *komiteta* za Bosnu i Hercegovinu¹

Karen Roberts
januar 2011.

Ovaj dokument izrađen je u sklopu zajedničkog projekta Evropske komisije i Vijeća Evrope 2009.-2011. 'Jačanje visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini' (SHE III)

¹ U ovom dokumentu se termin 'Bolonjski komitet BiH' koristi samo kao radni naziv bez namjere da prejudicira konačni izbor naziva od strane relevantnih vlasti u BiH. Konačni naziv institucije trebaju odrediti njeni osnivači nakon razmatranja i usaglašavanja njene svrhe, funkcije i djelokruga.

1. Uvod

Ovaj dokument izrađen je u sklopu zajedničkog projekta Evropske Komisije i Vijeća Evrope 2009.-2011. 'Jačanje visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini' (SHE III).

Odgovara na opću preporuku Gerarda Madilla iz juna 2010. o uspostavljanju *Bolonjskog komiteta* za Bosnu i Hercegovinu (BiH).²

Odgovara na molbu Upravnog odbora zajedničkog projekta Evropske komisije/Vijeća Evrope od 28. 10. 2010. da se izradi jedan ili nekoliko prijedloga za savjetodavno tijelo koje bi osmislilo državnu bolonjsku strategiju za BiH i nadgledalo njenu implementaciju.

Odgovara na opsežne diskusije raznih aktera u BiH vođene sa ekspertima Vijeća Evrope Dionyssidom Kladisom i Gerardom Madillom i sa projektnim timom Vijeća Evrope u novembru i decembru 2010.

Odgovara na razmišljanja eksperata Vijeća Evrope o preliminarnim uvjetima za uspostavljanje takvog tijela iz decembra 2010.³

Namijenjen je Rektorskoj konferenciji BiH i Konferenciji ministara obrazovanja u BiH za usvajanje i dalju implementaciju.

Ovaj dokument ne bi bio moguć bez značajne pomoći i usmjerenja eksperata Vijeća Evrope Dionyssisa Kladisa i Gerarda Madilla nakon nekoliko posjeta Bosni i Hercegovini u junu, novembru i decembru 2010. godine i bez otvorenih i konstruktivnih diskusija koje su omogućili razni akteri u BiH u istom vremenskom periodu. Vijeće Evrope duguje zahvalnost svim partnerima i sagovornicima koji su svojim učešćem doprinijeli izradi ovog dokumenta.

1.1 Područje ovog dokumenta

Ovaj dokument izlaže mogući djelokrug savjetodavnog tijela koje bi osmislilo bolonjsku strategiju za cijelu BiH i nadgledalo njenu implementaciju. Izrađen je s namjerom da omogući formalnu odluku o uspostavljanju takvog tijela i oslanja se na dobre prakse iz drugih zemalja Evropskog prostora visokog obrazovanja (EHEA).

Uz punu svijest o specifičnosti bh. konteksta, preporuke ovog dokumenta nude se kao široke smjernice i savjeti.

Namjera im nije da preduprijede odluke vlasti u BiH, da određuju djelokrug i misiju drugih institucija zaduženih za pitanja politike visokog obrazovanja na državnom nivou, niti da predodrede statut i organizaciju *Bolonjskog komiteta BiH*. Njih se može mijenjati, nadopunjavati ili ignorirati u zavisnosti od toga šta je najbolje za uspješnu implementaciju bolonjskih reformi u BiH i njegov doprinos oblikovanju Evropskog prostora visokog obrazovanja (EHEA)

² "Izveštaj o posjeti Sarajevu 7 – 10. 6. 2010. u svrhu pronalaženja činjenica za pregled i procjenu potrebe za ekspertizom u reformi visokog obrazovanja u BiH ", Gerard Madill, juli 2011.

³ Vidi: "Izveštaj o potrebi za koordiniranom implementacijom Bolonjskih reformi u BiH", Dionyssid Kladis i Gerard Madill, decembar 2010.

2. Oblikovanje *Bolonjskog komiteta BiH*

2.1 Preliminarna razmatranja

Tokom naših konsultacija svi akteri u BiH složili su se da BiH nedostaje sveobuhvatan sistem i strukture za koherentnu i kompatibilnu implementaciju bolonjskih reformi širom zemlje. Niz institucija vrši funkcije koordinacije na državnom nivou, ali nijedna ne posjeduje i dovoljno širok mandat i potrebnu ekspertizu da popuni ovaj nedostatak.

Proces osmišljavanja *Bolonjskog komiteta BiH* se stoga treba fokusirati na sljedećih pet premisa:

- **Geografsko područje:** *Komitet* mora biti uspostavljen na državnom nivou kako bi mogao odgovoriti na međunarodne obaveze BiH u sklopu Bolonjskog procesa i EHEA.
- Pojam **koordinacije:** Mora postojati konsenzus po pitanju nadležnosti *Komiteta* i drugih institucija sa koordinacijskim, regulatornim i implementacijskim nadležnostima kao i po pitanju njihove interakcije.
- Pojam **povjerenja:** Učinkovitost *Komiteta* zavisit će jednako od njegovog sastava kao i od kriterija, principa i pouzdanih procedura za izbor/imenovanje osoblja.
- Pojam **ekspertize/profesionalnih sposobnosti:** *Komitet* mora biti uspostavljen kao stručno tijelo i savjetodavna služba svim stranama bez da s njima ima hijerarhijski odnos. Njegovi članovi/osoblje ne mogu predstavljati posebne interesne skupine (pojedinačne institucije, etničke skupine i sl.).
- Pojam **dostupnosti/pristupačnosti:** *Komitet* mora funkcionirati u uvjetima kojima se osigurava dostupnost njegove ekspertize i usluga svim relevantnim institucijama i pojedincima. To podrazumijeva stalni ured, vidljivost, učinkovitu komunikaciju sa svim partnerima, odgovaranje na potrebe i jasne prijedloge, sugestije, smjernice, itd.

Prije razmatranja pitanja vezanih za strukture, upravljanje i rukovođenje *Bolonjskog komiteta BiH* relevantni partneri i donositelji odluka će htjeti razraditi zajedničko shvatanje tačne svrhe i funkcija ovog tijela, kao i njegovih prioriteta u radu prema formuli da "forma proizlazi iz funkcije koja proizlazi iz svrhe".⁴

Njih je potrebno jasno definirati i razlučiti od svrhe, funkcija i nadležnosti već postojećih struktura na državnom nivou – Ministarstva civilnih poslova BiH, Konferencije ministara obrazovanja u BiH, Rektorske konferencije BiH, Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH (HEA), Centra za informiranje i

⁴ Detalji o strukturama usposavljenim u raznim evropskim zemljama za nadgledanje implementacije Bolonjskog procesa dati su u Državnim bolonjskim izvještajima, vidi pod 'documents' na <http://www.ehea.info>.

priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja (CIP) i Državnog tima eksperata za reformu visokog obrazovanja (BiH HERE) u BiH.⁵

Kakva god se raspodjela nadležnosti usaglasila – konkretni mandat *Bolonjskog komiteta BiH* i pravila njegove interakcije sa već postojećim okruženjem moraju biti jasno i nedvosmisleno definirani **prije** njegovog uspostavljanja.

2.2 Svrha

Jedan od osnovnih zaključaka sva tri zajednička projekta Evropske Komisije i Vijeća Evrope sukcesivno implementirana u BiH od 2003. godine glasi da je istinska implementacija bolonjskih reformi ključna za sveukupni razvoj visokog obrazovanja u BiH.

Zakon o visokom obrazovanju BiH izričito navodi evropske strateške ciljeve u području visokog obrazovanja, Bolonjsku deklaraciju i kasnije razrade ovog koncepta.⁶

Stoga je potrebno uspostaviti *Bolonjski komitet BiH* koji bi:

- koordinirao implementacijom bolonjskih reformi
- vršio stalni nadzor i procjenu stepena i brzine implementacije i provodio naknadne aktivnosti
- brinuo se za istinsku implementaciju bolonjskih reformi u kontekstu BiH
- podržavao integraciju bolonjskih reformi u strategiju svake institucije visokog obrazovanja u BiH

2.3 Funkcije

Promoviranje Bolonje

- razraditi i među akterima podići svijest o važnosti i stvarnim koristima:
 - integracije u Evropski prostor visokog obrazovanja
 - bolonjskih reformi samih po sebi
 - pojedinačnih aspekata bolonjskih reformi
- doprinos činjeničnoj debati o bolonjskim pitanjima u BiH

Revizija napretka

- prikupiti/čuvati sveobuhvatne informacije o događajima vezanim za Bolonju u BiH i o stvarnom napretku na terenu
- analizirati napredak kako bi se kroz bliske konsultacije sa vlastima, institucijama i drugim uključenim partnerima osmislile odgovarajuće naknadne aktivnosti

Razmjena iskustava i ekspertize

- utvrditi stvarno dostupnu ekspertizu u BiH i uspostaviti jedinstven izvor informacija o ekspertizi koja je dostupna u zemlji, u regiji i na evropskom nivou

⁵ Na primjer, bit će potrebno jasno utvrditi ulogu Agencije za visoko obrazovanje po pitanju njenih širih ovlasti za oblikovanje strategije i politike visokog obrazovanja u BiH i kako će ovaj aspekt njenih aktivnosti i rad Bolonjskog komiteta BiH biti komplementarni.

⁶ Čl. 2, Okvirni zakon o visokom obrazovanju u BiH (08/2007).

- pojedinačno i kolektivno institucijama pružiti visok nivo ekspertize i savjeta o strateškim i političkim pitanjima vezanim za bolonjske reforme
- preduzeti korake na izgradnji i širenju ekspertize u prioritetnim područjima osiguranja kvaliteta i nacionalnih okvira kvalifikacija⁷
- omogućiti razmjenu informacija i iskustava među raznim agencijama i projektima, javnim i privatnim visokoškolskim institucijama u BiH i po potrebi iskoristiti regionalnu (Jugoistočna Evropa) i evropsku ekspertizu
- koordinirati aktivno učešće predstavnika iz BiH na međunarodnim i regionalnim konferencijama za razmjenu praksi o okvirima kvalifikacija, ishodima učenja, itd.
- istražiti moguće pristupe podršci izgradnji kapaciteta unija studenata i angažiranja studentskog učešća u BiH
- ispitati moguće inicijative za izradu mehanizama kolegijalne razmjene znanja putem kojih bi državne rektorske konferencije bilateralno ili multilateralno razmjenjivale ekspertizu, uz eventualnu koordinaciju sa EUA

Aktiviranje reformi (dozvoliti ključnim akterima da planiraju, organiziraju i sarađuju)

- izraditi državnu bolonjsku strategiju
 - sa informacijama, ali ne i usmjerenjima zasnovanim na evropskim trendovima
 - na osnovu Bolonjskih linija djelovanja i "Sedam ključnih strategija i smjernica za implementaciju Bolonjskog procesa" koje je usvojilo Vijeće ministara BiH u decembru 2007.
 - sa jasnim i ostvarivim ciljevima, uključujući: vremenske rasporede i planove rada za provođenje sedam ključnih strategija, kao i za rješavanje raznih drugih pitanja iz područja visokog obrazovanja u BiH u svrhu provođenja Bolonje
 - uz jasnu artikulaciju odgovornosti svake organizacije za usaglašavanje, formuliranje i postizanje ciljeva
 - zacrtavanje visokih unutrašnjih ciljeva za sljedeća tri sastanka/provjere napretka ministara iz Bolonjskog procesa i vanjskih ciljeva za postizanje vidljivosti BiH unutar Bolonjskog procesa⁸
- podržati izgradnju kapaciteta predstavničkih tijela
- unaprijediti domaću ekspertizu za posebne aspekte bolonjskih reformi u BiH (npr. obuku i savjetovanja za upotrebu ECTS-a, ishode učenja, itd.)
- zajedno sa Konferencijom ministara obrazovanja u BiH i Rektorskom konferencijom BiH pronaći načine da se ohrabri veći angažman i odgovornost univerziteta, javni i privatnih, u ostvarivanju implementacije bolonjskih reformi

Aktivno učešće BiH u Evropskom prostoru visokog obrazovanja

- pružiti partnerima iz EHEA vjerodostojne i razumljive informacije o stanju napretka reforme visokog obrazovanja u BiH (pozicija BiH unutar Evropskog prostora visokog obrazovanja će u izvjesnoj mjeri zavisiti od ove sposobnosti)
- pobrinuti se da BiH bude aktivno zastupljena na zvaničnim Bolonja seminarima/događajima, evropskim konferencijama, događajima u organizaciji EUA, itd. i pobrinuti se da BiH od tog učešća ima što veću korist kroz adekvatno

⁷ npr. ekspertiza koja je proizašla iz pilot projekata

⁸ Na primjer, tako što će biti domaćin 2 zvanična Bolonja seminara, predsjedavajući jednog sastanka BFUG radne grupe, domaćin sastanka EUA ili ESU ili međunarodne univerzitetske mreže, i sl.

izvještavanje i distribuciju informacija (pod uvjetom da se obezbijedi odgovarajuće finansiranje).⁹

2.3 Naziv

Dato je nekoliko prijedloga za puni naziv ove institucije:

- Bolonjski komitet Bosne i Hercegovine
- Komitet za koordinaciju bolonjskih reformi u Bosni i Hercegovini
- Bolonjsko vijeće Bosne i Hercegovine
- Bolonjsko koordinacijsko tijelo Bosne i Hercegovine

S obzirom da je ovaj prijedlog prvobitno pisan na engleskom jeziku, sugestije za naziv treba dodatno razmotriti na jezicima Bosne i Hercegovine. Konačni naziv institucije treba odražavati njenu svrhu, funkciju i djelokrug¹⁰. Stoga se preporučuje izbor naziva koji naglašava savjetodavne i koordinacijske funkcije ovog tijela i njegovo stalno funkcioniranje na državnom nivou. Termini koji označavaju labavu strukturu – kao što je na engleskom riječ "grupa" – ne bi bili primjereni.

2.4 Uspostavljanje

Na osnovu razgovora sa partnerima u BiH pretpostavljamo da bi institucija poput *Bolonjskog komiteta* bila uspostavljena u BiH putem odluke i/ili sporazuma nadležnih vlasti u BiH.

Uz pretpostavku opće saglasnosti po ovom pitanju *Komitet* bi u idealnom slučaju uspostavilo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na inicijativu Konferencije ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini i uz podršku Rektorske konferencije BiH.

Ovim bi se istaklo vlasništvo nadležnih vlasti i institucija nad planom bolonjskih reformi. Istovremeno bi se naglasila relevantnost *Komiteta* za cijeli sistem visokog obrazovanja u BiH, uključujući privatne univerzitete i izvan-univerzitetski sektor.

Uspostavljanje od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine bi također bilo korisno u pogledu osiguranja redovnih budžetskih izdvajanja (vidi dole).

2.5 Pravni status

Bolonjski komitet BiH treba biti uspostavljen kao nezavisna javna organizacija, pravno lice sa savjetodavnim funkcijama. U sklopu svog mandata treba uživati potpunu operativnu i administrativnu nezavisnost, a za svoj rad odgovarati osnivaču/sponzorskom tijelu. Prijedlog sugerira da sjedište *Komiteta* bude u glavnom gradu BiH ili u njegovoj blizini.

⁹ Jedan primjer je *UK Europe Unit* koja koordinira učešćem osoblja i studenata iz sa univerziteta u Velikoj Britaniji na događajima vezanim za Bolonju i redovno izdaje bilten i obavijesti o tome; vidi <http://www.europeunit.ac.uk/home/>.

¹⁰ Kada kažemo djelokrug misli se na uspostavljanje i rad *Komiteta* na državnom nivou što je uvjet sine qua non za njegovu funkcionalnost.

2.6 Finansiranje

Predlažemo da se *Komiteta* finansira iz budžeta institucija BiH.

2.7 Organizaciona struktura

Komiteta treba sadržavati izvršni odbor i stalni sekretarijat.

Svi uposlenici *Komiteta* trebaju biti viši javni zvaničnici koji posjeduju ličnu i operativnu nezavisnost u izvršavanju svojih dužnosti.

Izvršni odbor bi:

- se sastojao od jednog stalno zaposlenog predsjedavajućeg i članova angažiranih honorarno
- imao sveukupnu odgovornost za rad *Komiteta*
- preduzimao samostalno ili kao naručilac sve zadatke koji proizlaze iz mandata *Komiteta*
- se brinuo za aktivno zastupanje BiH unutar struktura za praćenje Bolonje (Bologna follow-up)
- izvještavao Bolonjski sekretarijat i druga relevantna tijela o napretku postignutom u BiH

Predsjedavajući Izvršnog odbora bi:

- upravljao *Komitetom*
- imao značajan autoritet delegiran od strane Izvršnog odbora (moć donošenja odluka za sve rutinske poslove)
- bio odgovoran Izvršnom odboru
- se brinuo o učinkovitim konsultacijama i saradnji sa svim uključenim parterima i sa vlastima

Sekreterijati bi

- se sastojao od kompetentnog stalno zaposlenog osoblja, službenika za projekte, administrativnih službenika i sekretarijata sa relevantnim vještinama iz informatike i komunikacijskih tehnologija (poznavanje engleskog jezika mora biti apsolutni uvjet)
- implementirao inicijative *Komiteta* pod vodstvom Predsjedavajućeg
- se brinuo o učinkovitoj komunikaciji i protoku informacija između institucija visokog obrazovanja i *Komiteta*

2.8 Principi, procedure i kriteriji za izbor osoblja

Sastav odbora se treba utvrditi transparentnom i pouzdanom procedurom zasnovanom na široko prihvaćenim kriterijima, principima i procedurama.

Principi izbora

- **Princip 1:** Osnova za izbor/imenovanje članova/osoblja *Komiteta* ne smije biti njihovo zastupanje univerziteta ili ministarstava Bolonjske reforme tiču se svih institucija visokog obrazovanja, javnog, privatnog i izvan-univerzitetskog sektora. Članovi i osoblje *Komiteta* moraju imati određenu slobodu kretanja kako bi formirali stavove i globalno procjenjivali sveukupnu situaciju putem holističkog pristupa na državnom nivou. Oni se ne trebaju baviti

zaštitom interesa jedne institucije niti trebaju biti dvosmjerni kanali za protok informacija jer postoje učinkovitiji načini komunikacije i prenosa informacija.

- **Princip 2:** Prihvatanje i povjerenje od svih strana (ministarstava, univerziteta, šire društvene zajednice) postiže se putem kompetentnosti članova/osoblja i procedura za izbor/imenovanje.
- **Princip 3:** Ne smije postojati hijerarhijski odnos između Komiteta s jedne strane i Konferencije ministara obrazovanja u BiH, Rektorske konferencije BiH i univerziteta s druge.
Komiteta je paralelna struktura za podršku svim akterima u visokom obrazovanju. Sve vrste rivalstva u djelovanju i stavovima trebaju se izbjeći od samog početka.
- **Princip 4:** Aktuelni rektori ne mogu biti članovi Komiteta.
- **Princip 5:** Uključivanje studenata.

Procedure izbora

Za Odbor *Komiteta* predlažemo proceduru iz dva koraka:

U prvom koraku, institucije visokog obrazovanja u BiH predlažu članove na osnovu kompetentnosti i kapaciteta. U drugom koraku nadležno tijelo na državnom nivou (zvanično zaduženo za *Komiteta*) donosi odluku o imenovanju.

Kako bi se u ovu proceduru ugradilo povjerenje, odluke se trebaju opravdati prema prethodno utvrđenim i usaglašenim kriterijima.

Kriteriji izbora

Svi članovi i osoblje *Komiteta* trebaju posjedovati odgovarajući nivo posvećenosti i ekspertize, podršku relevantnih institucija i odgovarajući ugled i utjecaj u akademskoj zajednici kako bi mogli obnašati svoje funkcije.

- Članovi Izvršnog odbora trebaju posjedovati:
 - Kvalifikacije na postdiplomskom nivou (*nije primjenjivo na studente*)
 - Dobro poznavanje razvoja, organizacije i finansiranja visokog obrazovanja u BiH (*nije primjenjivo na studente*)
 - Kompetencije vezane za politiku visokog obrazovanja i pitanja strateškog razvoja i/ili za upravljanje u visokom obrazovanju (*nije primjenjivo na studente*)
 - Opsežno poznavanje Bolonjskog procesa, linija djelovanja i sredstava za reformu, kao i relevantno iskustvo u njihovoj primjeni/implementaciji (*nije primjenjivo na studente*)
 - Nekoliko godina radnog iskustva u visokom obrazovanju (nastava, istraživački rad, upravljanje) (*nije primjenjivo na studente*)
 - *za studente:* značajno iskustvo iz zastupanja studenata i/ili rada na izradi politika i dobro poznavanje Bolonjskog procesa, linija djelovanja i sredstava reforme
 - Iskustvo studiranja ili rada u međunarodnom kontekstu je poželjno
 - Sposobnost da se razvoj visokog obrazovanja poveže sa potrebama društva i privrede (socijalni partneri / poslodavci) i obratno
 - vještine komunikacije, donošenja odluka, pregovaranja i moderiranja
 - dobar standard kompjuterske pismenosti, izvrsno poznavanje engleskog jezika (pismeno i usmeno)
- Profil osoblja će se definirati u skladu sa konačnim mandatom i dužnostima Komiteta, a u skladu sa poglavljem 2.2, 2.3 i 2.7 ovog dokumenta.

2.9 Završna napomena

Jedna od mnogih tema o kojima je bilo govora sa akterima u BiH bilo je i pitanje međunarodnog učešća u *Bolonjskom koordinacionom komitetu*. Bilo je razmatranja

ove opcije u početnoj fazi, u kasnijoj fazi ili u smislu stalnog učešća. Navođene su sljedeće svrhe međunarodnog učešća: pomoć pri izgradnji funkcionalnog stručnog tijela; pomoć pri izgradnji potrebnog povjerenja u ovu novu instituciju; dostupnost nekoga sa međunarodnom perspektivom; razmjena iskustava; itd.

Takvo učešće može biti delikatno pitanje i treba se razmatrati samo ako to ključni akteri u visokom obrazovanju u BiH smatraju odgovarajućim i korisnim.

U tom slučaju, međunarodni članovi (ili jedan član) mogu se dodati u sastav *Komiteta* pod uvjetom da većina članova bude iz BiH. Međunarodni članovi trebaju imati međunarodnu reputaciju kompetentnosti za relevantna pitanja, mogle bi ih predložiti međunarodne organizacije koje su učestvovala u pitanjima visokog obrazovanja u BiH (npr. Evropska asocijacija univerziteta, Vijeće Evrope, Evropska unija), a odobriti tijelo nadležno za *Komitet*.